

Branko Schmidt

Šovina pojava...

Šovu sam upoznao, kao i mnogi drugi, u bufetu "Gavelle", a intenzivnije smo se počeli družiti na snimanju moje prve profesionalne tv-drame *Hildegard*, koju smo radili u okolici Našica u ljeto 1982. On je, nakon mog dugog nagovaranja, tog ljeta prekinuo ljetovanje na Braču i pojavio se u Našicama. Kada sam ga pred snimanje došao pozdraviti u šminku, zatekao sam ga krvave glave. On je tog jutra, nakon cjelonoćne vožnje, parkirao auto ispred hotela, izašao iz auta i udario glavom u znak "zabranjeno parkiranje". Kasnije, nebrojeno puta, ponavljale su se slične situacije. One svakodnevnne, trivijalne radnje koje bi mi pragmatičari obavljali bez po muke, Šovi su bile nerješive zagonetke. On kao da je vidio samo ono što je "iza". Zato su ga ljudi teško razumjeli, jer bilo je potrebno provesti s njim puno vremena da biste prodrli u njegovu rečenicu, u njegov svijet, da biste shvatili dosege njegovih misli, da biste otkrili da je Šovo vrhunski hrvatski intelektualac koji je u stanju pomicati granice spoznajnog.

Nadam se da vas ne će zasmetati što ću razmišljanja o Šovi nadopuniti prisjećanjem na još jednog pokojnika, na bivšeg ravnatelja Petrove bolnice, profesora i znanstvenika Veselka Grizelja kojeg sam imao sreću upoznati preko obitelji Šovagović. Osim rodbinskih i prijateljskih veza tu dvojicu velikana vezivalo je još nešto što smatram iznimno važnim za shvaćanje razloga zbog kojih su njihovi, tako burni i plodni životi, bili i tako tragični. Obojica su iz seljačkih obitelji, jedan iz šokačke, slavonske, drugi iz hercegovačke ("naši i vaši" kako se to danas popularno kaže). Oni su

zahvaljujući talentu i nevjerojatnoj snazi za vrijeme svojih života, dosegli vrhunce za koje su kod drugih ljudi potrebni deseci generacija. I, kako mi je jednom prilikom rekao prof. Grizelj, za tu kopernikovsku drskost trebat će platiti cijenu. I oni su je obojica platili.

Nakon prvog moždanog udara 1989. Šovo se dobro oporavio. Podnio je odlično vrlo naporno snimanje serije i filma *Đuka Begović*. Njegov Šima je jahao, urlao, prštao od snage i prkosa, izgledalo je da je Šovo opet onaj "stari"... a onda se dogodio rat. Rat koji je svoje najprljavije lice pokazao upravo u njegovoj Slavoniji.

Koncem ljeta te 1991. godine Šovo me izvrijeđao u jednoj gostionici pored Hrvatske radiotelevizije. Optužio me je da sam kukavica koja je znala od Slavonije uzimati, a sada kada je Slavonija ugrožena, kada treba pomoć, ja mirno pijuckam gemište u Zagrebu i pravim se da to nije moj rat. Zatim je dodao da, ako već nisam za pušku, uzmem kameru i snimam, a on će mi, kada prigusti, praviti društvo. Iako je to govorio kroz šalu, ja sam ga već dovoljno dobro znao da bih mogao prepoznati kada misli ozbiljno. Sutradan sam otišao do tadašnjeg urednika Dramskog programa gospodina Nikice Vončine i ponudio mu da Šovo i ja s ekipom odemo u istočnu Slavoniju i radimo polusatne emisije o ratu, ali ne na šturi novinarski način kojim se uglavnom broje mrtvi, ranjeni, te broj ispaljenih granata, već da zavirimo u duše Slavonaca, da otkrijemo njihove patnje, njihove strahove, ali i njihovu hrabrost i odlučnost da obrane svoju zemlju. Nemoguće je opisati efekt

Oluja, 1980.

koji je imala Šovina pojava među borcima na prvim crtama bojišnice. Ljudi nisu mogli vjerovati da je to doista on. Pipkali bi ga, nudili rakijom i cigareta-
ma, a on bi ih zadirkivao i propitivao od kuda su, te im recitirao stihove od Ive Kozarca do Shakespearea.

Prošli smo veći dio istočnog ratišta, bili smo i na zgarištu vinkovačke knjižnice. Snimili smo pepeo originalnih Kozarčevih rukopisa koji su u sljepilu rata zauvijek izgubljeni. Na koncu naše turneje snimali smo pored srušenog dravskog mosta u Osijeku. Šovo je sjedio pored zapaljenog autobusa i recitirao. U ruci je držao rep minobacačkog pro-

jektila... A onda, usred recitacije, oko nas je nastao pakao. Počeo je žestoki artiljerijski napad. Dijelovi cigala i crjepova s obližnje Tvrde padali su po nama. Svi smo polijegali po zemlji osim Šove koji je ukočeno stajao i promatrao užas oko sebe. Nekako smo se potrpali u kombi i pobjegli u Našice u isti onaj hotel pred kojim je Šovo prije desetak godina okrvavio glavu. Direktor hotela nas je ponudio ručkom i dok smo mu mi, sretni što smo izvukli žive glave, u glas prepričavali osjećku pustolovinu, Šovo je samo šutio. Kada je stigla juha, Šovo je podigao ruku s namjerom da nagradi... No, ruka mu je samo beživotno pala niz tijelo. Ništa nikome nije rekao, ništa nije pojeo, samo je ustao i otišao u sobu. Te noći probudilo me je mumljanje i grebanje ispred vrata hotelske sobe. Kada sam ih preplašen napokon otvorio, ugledao sam Šovu, napola golog kako mi izbezumljeno pokušava nešto reći, ali iz usta su mu izlazili samo neartikulirani glasovi.

Šovu sam zadnji puta vidio u sanatoriju pod Sljemenom, desetak dana prije nego je umro. Filip i ja obišli smo ga pred Badnjak. Imao je jedva četrdesetak kila i na moje pokušaje da komuniciramo nije reagirao. Filip je brzo napustio sobu jer mogu zamisliti kako mu je bilo gledati oca u takvom stanju. Ja sam ostao još desetak minuta i gledajući onu njegovu čelu po kojoj je dobio nebrojene udarce pitao se bi li sve to tako završilo da ga nisam onog ljeta nagovorio da dođe sa Supetra u Našice i bi li sve to tako završilo da sam u ljeto 1991. ostao u Zagrebu piti gemište... I na koncu nisam li ja krivac što je u našičkom hotelu Šovo dva puta raskvario glavu?